

ŠIFRA
UČENIKA

MATURSKI I STRUČNI ISPIT
ŠKOLSKA 2023/2024.

**CRNOGORSKI - SRPSKI,
BOSANSKI, HRVATSKI
JEZIK I KNJIŽEVNOST**

UPUTSTVO

VRIJEME TRAJANJA TESTA JE 180 MINUTA

Za vrijeme testa nije dozvoljena upotreba elektronskih uređaja. Učenik/učenica ne smije na bilo koji način otkrivati u testu svoj identitet ili se direktno obraćati ocjenjivaču.

Test **MORA** biti **ČITKO** napisan hemijskom olovkom. Učenik/učenica može da piše ćirilicom ili latinicom, pisanim ili štampanim slovima, ekavskim ili ijekavskim izgovorom, jotovanom ili nejotovanom varijantom. Ako piše štampanim slovima, **MORA** istaći veliko slovo.

Test sadrži zadatke koji se rješavaju na jedan od sljedećih načina:

- zaokruživanjem broja ispred tačnog odgovora
- pisanjem kratkog odgovora
- pisanjem dužeg odgovora
- pisanjem eseja

Uz test si dobio/dobila **list za odgovore** za zadatke višestrukog izbora.

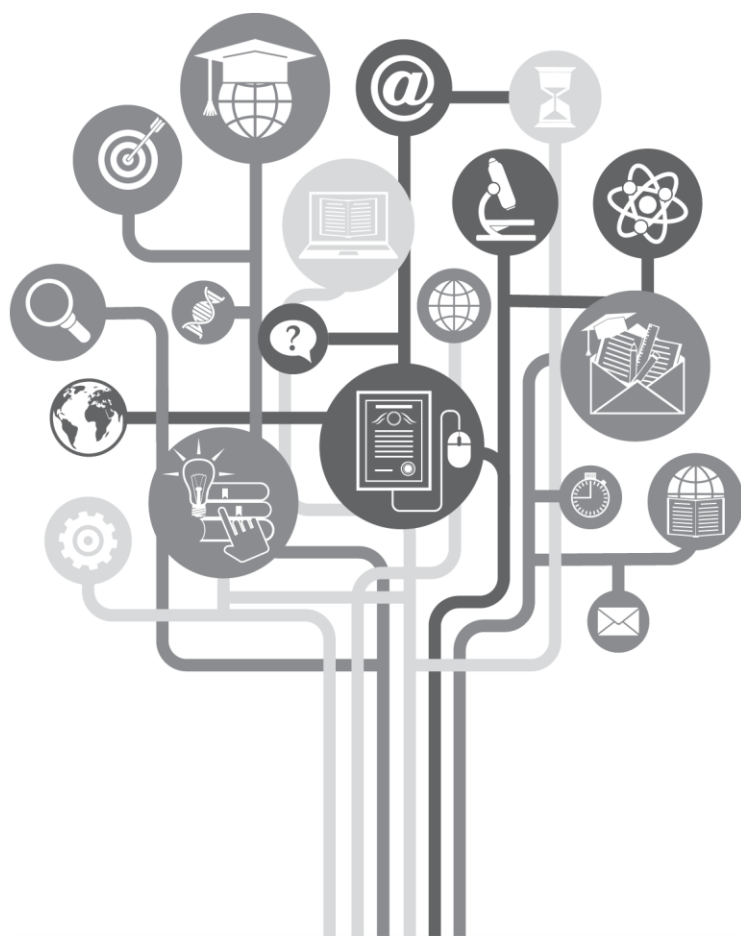
Potrebno je da na odgovarajuće mjesto pažljivo **prepišeš** svoje odgovore.

Zadatak će se vrednovati s nula bodova:

- ako je odgovor netačan
- ako odgovor na zadatak višestrukog izbora **NIJE** prenijet na list za odgovore
- ako je zaokružen ili napisan i tačan i netačan odgovor
- ako je nečitko napisan odgovor/esej
- ako je odgovor/esej napisan grafitnom olovkom
- ako esej **NIJE** napisan na predviđenom mjestu, već samo na listovima za koncept (pisanje koncepta nije obavezno).

Ukoliko pogriješiš, prekriži i odgovori ponovo. Kad završiš, provjeri svoje odgovore.

Srećno!

VAŽNO!

„KANDIDAT GUBI PRAVO
POLAGANJA ISPITA, U TOM
ISPITNOM ROKU, KADA SE U
TOKU ISPITA, ODNOSNO
OCJENJIVANJA, UTVRDI DA SE
SLUŽIO NEDOZVOLJENIM
SREDSTVIMA, DA JE PREPISAO
TUĐI ZADATAK ILI DA JE DAO
SVOJ ZADATAK DRUGIMA.“

*(Pravilnik o načinu, postupku i vremenu
polaganja maturalnog ispita u gimnaziji,
član 24; Pravilnik o načinu i postupku
polaganja stručnog ispita za učenike koji
nastavljaju obrazovanje, član 27)*

Pročitaj tekst i riješi zadatke 1, 2, 3, 4 i 5.

ROMI - SERVANTESOVA LITERARNA INSPIRACIJA

Slavnog španskog pisca Migela de Servantesa veoma su interesovali Romi i njihov način života. To potvrđuje literarna i humana vrijednost njegove *Cigančice* (šp. *La Gitanilla*), koja je privukla pažnju brojnih evropskih književnika i umjetnika. Ovo kompleksno i višeslojno djelo smatra se činom Servantesove literarne i ljudske hrabrosti. Pisac je u literarnoj formi skicirao način života Roma, njihov pogled na svijet, položaj u društvu i borbu za opstanak.

Religiozni, politički i rasni problemi su pritiskali špansko društvo i ta su pitanja takođe došla do izražaja u njegovim djelima, naročito u *Uzornim novelama* iz 1613. godine, na čijem početku je *Cigančica*. Ovu zbirku novela, pisanu realističkim stilom, kritičari po umjetničkim kvalitetima stavljaju na drugo mjesto, odmah iza romana *Don Kihot*, a Romi se pojavljuju i u novelama *Gospođa Kornelija* (šp. *La señora Cornelia*) i *Razgovor pasa* (šp. *El coloquio de los perros*). *Cigančica* se ipak izdvaja time što pokazuje zadivljujuće poznavanje miljea, atmosfere i duhovnog svijeta Roma. Okosnica i glavna tema djela je ljubav Precioze i Andresa.

Ne zanemarujući činjenicu da je prije Servantesa o Romima pisao renesansni španski pisac Lope de Rueda, *Uzorne novele* su ipak prvo kompletno i originalno djelo te vrste u istoriji evropske literature. Mnoge činjenice iz društvenog, kulturnog i duhovnog života Roma utkao je u strukturu *Cigančice* i idejama, vrijednostima i idealima ovog naroda nadahnio junake djela, prvenstveno Preciozu. Za razliku od drugih pisaca koji su opisivali ljubav u romskoj zajednici, ističući pri tome više prirodnu nego duhovnu stranu literarnog lika, Servantes je po uzoru na humanistički ideal ljepote ostvario ovdje sintezu jednog i drugog. Precioza ne osvaja samo muška srca, već svojom pameću i mudročću izaziva opšte divljenje. Tako kako je opisana, može se reći da je otjelotvorenje Ničeove misli: „U vašoj ljubavi neka bude vaša čast!“. Ona je prije svega i iznad svega slobodno biće za koje je djevičanska čast neodvojiva od slobode. Psihološki gledano, slobodu ličnosti, a samim tim čast i dostojanstvo, najviše guši ljubomora, kojoj je u ovoj noveli posvećena velika pažnja. „Ljubomora nikad, koliko ja mogu da vidim“, reći će Precioza, „ne ostavlja razumu slobode da bi o stvarima mogao prosuditi onako kakve one jesu: ljubomorni uvijek gledaju s one strane odakle male stvari izgledaju velikim, patuljci džinovima, sumnje istinama“. Ove, kao i mnoge druge ideje i ideale o kojima govori Precioza, pisac dovodi u vezu sa životnom filozofijom Roma, koju izlaže jedan starac predočavajući Andresu život ovog naroda. „Mi neprikosnoveno čuvamo zakon prijateljstva: niko ne žudi za voljenim bićem svoga bližnjega; živimo oslobođeni gorke zaraze ljubomore“. Starac mu zatim objašnjava zakone i pravila porodičnog i društvenog života Roma i, na kraju, odnos ovog naroda prema prirodi.

„Ove kolibe i pokretne logore smatramo raskošnim palatama pozlaćenih krovova; umjesto slika i tapiserija iz Flandrije imamo ono što nam pruža priroda ovim visokim liticama i sniježnim vrhovima, prostranim livadama i gustim šumama. Mi smo seljački astrolozi. Imamo ono što želimo, jer se zadovoljavamo onim što imamo“.

Servantes je, opisujući čari tjelesne i duhovne ljepote Precioze i ljubav između nje i Andresa, istovremeno suočio dva svijeta i dvije kulture, svijet i kulturu španskog društva i svijet i kulturu romske zajednice, kao što će 200 godina kasnije Puškin suočiti skućeni svijet ruskog grada sa prostranstvima ciganske stepe i njihovog života. U trenutku kada je na snazi još uvijek bio feudalno-aristokratski pojam časti on se, dokazujući da čast ima veliki značaj za Rome, suprotstavio društvenoj zajednici u kojoj su Romi autsajderi i predmet preziranja. S druge strane, predstavljajući „dušu“ i „razum“ kao izvore učenosti i mudrosti – kao što je to slučaj s petnaestogodišnjom Preciozom – Servantes ne samo da donosi literarnu novost, već i nagovještaj ideja koje će kasnije filozofski obrazlagati Džon Lok i mnogi evropski prosvjetitelji. Precioza ima samo 15 godina i živi u svijetu siromašnih i prezrenih ljudi, ali ne prihvata da bude tretirana ni kao maloljetna, ni kao „roba“, pa makar ta „roba“, bila namijenjena i kraljevima. Mada

bez školskog obrazovanja, ona je opisana kao prosvijećeno biće, jer je prošla školu životnog iskustva Roma.

Istorija evropske literature pokazuje da je Servantes ovim djelom izvršio uticaj na mnoge umjetnike koji su tražili inspiraciju u životu Roma. Karl Maria fon Veber će po motivima Servantesove *Cigančice* napisati kompoziciju za svoju operu *Precioza*.

(Priređeno prema tekstu koji je objavljen u 15. broju časopisa „KOD“, 7. februar 2022)

1. Napiši nazive Servantesovih novela koje se pominju u ovom tekstu.

1 bod	
-------	--

2. Koji su umjetnici, osim Servantesa, bili inspirisani životom Roma?

1 bod	
-------	--

3. Koji književni lik u *Cigančici* odsustvo ljubomore kod Roma dovodi u vezu sa filozofijom života ovog naroda?

1. Precioza
2. Andres
3. Starac

Zaokruži broj ispred tačnog odgovora i rješenje prenesi na list za odgovore.

1 bod	
-------	--

4. Zbog čega je *Cigančica* čin Servantesove literarne inovativnosti?

1 bod	
-------	--

5. Čime Precioza, osim ljepotom, osvaja ljude oko sebe?

1 bod	
-------	--

6. Rasporedi sljedeće riječi u odgovarajuće kolone.

ražalostiti jedanput odšetati stambeni raznježiti bezakonje

Izvršena glasovna promjena	Odstupanje od glasovne promjene

2 boda

7. U sljedećoj rečenici upiši zareze gdje je potrebno.

Na početku karijere je bez obzira na prepreke koje su ga zadesile uspio.

1 bod

8. Upiši ✓ pored tačno formulisanog iskaza, X pored netačnog, a zatim netačan iskaz napiši tačno (kao što je započeto).

ISKAZ	✓ ili X	TREBA
Nijesu zadovoljni s onim što su postigli.	X	Nijesu zadovoljni onim što su postigli.
U vezi tog pitanja...		
Obzirom na to da je dobar učenik...		
Kontaktirao je s najboljim majstorom.		
Neka se oni izviniu za grešku.		

2 boda

9. Od sljedećih imenica napiši ijekavicom glagol u infinitivu.

ZAHTJEV _____
 DIOBA _____
 UMIJEĆE _____
 OZLJEDA _____
 DODJELA _____

2 boda

10. A) Vodeći računa o pisanju velikog i malog slova, prepisi rečenicu:

POVODOM NOVOGODIŠNJIH PRAZNIKA PODGORICA ORGANIZUJE KONCERT
ETNO MUZIKE NA TRGU VOJVODE BEĆIR-BEGA OSMANAGIĆA.

1 bod

B) Iz rečenice u zadatku pod A prepisi primjere za:

nominativ _____

akuzativ _____

lokativ _____

1 bod

11. Ako je konstatacija tačna, upiši T, a ako nije tačna, upiši N.

KONSTATACIJA	T ili N
Lotika je junakinja djela <i>Seobe</i> .	
Euridika je junakinja djela <i>Antigona</i> .	
Vlah Alija je junak djela <i>Kanjoš Macedonović</i> .	
Barunica Kasteli je junakinja djela <i>Čiča Gorio</i> .	
Mustaj kadija je junak djela <i>Derviš i smrt</i> .	

2 boda

Pročitaj odlomak iz djela *Rani jadi* i riješi zadatke 12 i 13.

Čovek proviri kroz ključaonicu i pomisli *To nije on, nije Andreas*. [...] *Ovo moram da pokažem Mariji*, mislio je nekako zlorado, a da nije bio svestan ni toga da to misli, ni toga da ima u tome zloradosti. Moram pokazati Mariji Maksa Ahašveroša, trgovca gušćijim perjem. Nije znao zašto, ali je imao potrebu da je vređa. A ovo će je uvrediti, mislio je zadovoljno. Treba da joj pokažem kako teku ponornice krvi.

(D. Kiš, *Rani jadi*, BIGZ, Beograd, 1990, str. 17)

12. A) Ko je čovjek koji viri kroz ključaonicu?

1 bod

B) Koga on posmatra?

1. svog sina
2. svog oca
3. svog djeda

Zaokruži broj ispred tačnog odgovora i rješenje prenesi na list za odgovore.

1 bod

13. Šta su u ovom kontekstu „ponornice krvi“?

1 bod

Na osnovu odlomka i cjelokupnog djela riješi zadatke 14 i 15.

Svojom rukom napisao
Hasan, sin Alijin:

Nisam znao da je bio toliko

nesrećan.

Mir njegovoj namučenoj duši!

(Oktoih, Podgorica, 2007, str. 417)

14. A) Napiši naziv romana koji se završava navedenim odlomkom.

1 bod

B) Odlomak ukazuje na:

1. moto djela
2. pronađeni rukopis
3. pronađeni epitaf
4. posvetu prijatelju

Zaokruži broj ispred tačnog odgovora i rješenje prenesi na list za odgovore.

1 bod

15. A) Na koji lik se odnosi rečenica: *Nisam znao da je bio toliko nesrećan?*

1 bod

B) Dokaži, navodeći **dva primjera, da je lik bio nesrećan.**

1 bod

16. Pročitaj strofu iz pjesme *Instrukcija maslini* (R. Zogović) i riješi zadatak.

Žilama za kamen! Za siv, podlovćenski kamen opak
na samom spoju visova uvis i visova naopačke.
Izubijano, skrutnuto korijenje isprepleti i zakopaj,
pokuči prste, raskljuni i zakljuni kao mačke.

A) Zaokruži broj ispred stilske figure koja je podvučena.

1. epitet
2. elipsa
3. epifora
4. eufemizam

1 bod

B) Objasni funkciju upotrebe ove stilske figure u pjesmi.

1 bod

Pažljivo pročitaj odlomak i riješi zadatke 17, 18, 19 i 20.

OSMA POJAVA

Hljestakov, načelnik i Dopčinski.

Načelnik ušavši zastane. Obojica, uplašeni gledaju nekoliko trenutaka jedan u drugog izbečenih očiju.

Načelnik: Moja dužnost je, kao načelnika ovdašnje varoši, da se staram o tom da putnici i svi plemeniti ljudi nikakve nezgode...

Hljestakov: *(u početku pomalo muca, ali na kraju govori jasno)*: Pa šta da se radi?... Ja nisam kriv... Ja ću platiti, bogami... Poslaće mi iz sela. *(Dopčinski proviruje kroz vrata)*. On je kriv, daje mi govedinu tvrdu kao greda; a čorba – vrag će ga znati šta je sručio u nju, morao sam je baciti kroz prozor. Mori me glađu po čitave dane... Čaj mu je tako čudan, zaudara na ribu, a ne na čaj. Zašto ja... I šta je to sad!

Načelnik *(plašeći se)*: Izvinite, ja, zaista, nisam kriv. Na mojoj pijaci govedina je uvijek lijepa. Donose je holmogorski trgovci, ljudi trezveni i čestiti. I ja ne znam odakle on uzima takvu. A ko nije nešto onako, onda... Dopustite mi da vam predložim da pređete u drugi stan.

Hljestakov: Ne, neću. Znam ja šta to znači – u drugi stan: to jest u zatvor. A kakvo pravo imate vi? Kako vi smijete?... Pa ja ću... Ja služim u Petrogradu *(hrabri se)*. Ja, ja, ja...

Načelnik *(u stranu)*: O, Gospode Bože, kako je ljutit! Sve je doznao, sve su mu ispričali ti prokleti trgovci!

Hljestakov *(hrabreći se)*: Možete vi dovesti ovako i cijelu svoju komandu – ja neću ići! Ja ću prvo ministru *(Udara pesnicom po stolu)*. Šta vi mislite? Šta vi?...

Načelnik *(ispravivši se i drhteći cijelim tijelom)*: Smilujte se, nemojte me upropastiti! Žena, mala djeca... nemojte unesrećiti čovjeka.

(Svjetlost, Sarajevo, 1983, str. 35 i 36)

17. Napiši autora i naziv djela iz kojeg je preuzet odlomak.

1 bod	
-------	--

18. Zaokruži broj ispred književnoistorijskog razdoblja kojem pripada djelo i rješenje prenesi na list za odgovore.

1. moderna
2. realizam
3. klasicizam
4. romantizam

1 bod	
-------	--

19. A) Koje osjećanje je dominantno prisutno kod likova?

1 bod	
-------	--

B) Na koje načine je prikazano to osjećanje?

2 boda	
--------	--

20. Navedeni odlomak ima elemente komedije intrige/situacije. Argumentuj tvrdnju primjerima iz odlomka.

1 bod	
-------	--

21. Pročitaj odlomak iz djela *Na Drini ćuprija* i odgovori na pitanja.

Nije lako usredsrediti pažnju samo na jedan predmet kad su čoveku dvadeset tri godine, kad mu telom idu mravci od snage i života i kad oko njega sa svih strana šumi, blešti, miriše proleće. Sneg se topi u gudurama, reka je brza a siva kao mutno staklo, vetar koji dolazi sa severozapada donosi dah snega sa planina i prvih pupova iz doline. Sve to zanosi i rasejava Feduna koji premerava prostor od jedne terase do druge ili, ako straži noću, nasloni se na zid i pevuši sa vetrom svoje maloruske pesme. A danju kao i noću ne ostavlja ga osećanje da nekog čeka, osećanje koje je i mučno i slatko i koje kao da nalazi potvrde u svemu što se dešava na vodi, zemlji i nebu.

(I. Andrić, *Na Drini ćuprija*, Oktoih, Podgorica 2007, str. 175)

A) Objasni povezanost između opisa prirode i Fedunovih osećanja.

1 bod	
-------	--

B) Zašto je „osećanje da nekog čeka” istovremeno i „mučno i slatko”?

2 boda	
--------	--

Na osnovu odlomka iz *Gorskog vijenca*, kao i cjelokupnog djela, riješi zadatak.

Đe vještice, što govoriš, Vuče!
Nema toga ni u jednu knjigu.
Svrh mene se svi ovde kunite,
to su bapske priče i mudrosti;
nego laže ova babetina,
ali može nešto drugo biti!

(Petar II Petrović Njegoš, *Gorski vijenac*, Rad, Beograd, 1985, str. 149)

22. A) Ko izgovara navedene stihove?

1. Vladika Danilo
2. Vuk Mandušić
3. Iguman Stefan
4. Knez Rogan

Zaokruži broj ispred tačnog odgovora.

1 bod	
-------	--

B) Zašto on, za razliku od ostalih, smatra da su to *bapske priče*?

1 bod	
-------	--

C) Zašto je baba slagala Crnogorce da je vještica?

1 bod	
-------	--

23. Pored svakog teksta upiši naziv funkcionalnog stila kojim je napisan.

TEKST	STIL
<p>Danas promjenljivo</p> <p>Kako su naveli iz Zavoda za hidrometeorologiju i seizmologiju Crne Gore, na sjeveru će u nedjelju biti promjenljivo oblačno. Tokom većeg dijela dana u većini mjesta biće uglavnom suvo vrijeme. Kiša se očekuje ujutru, zatim ponovo popodne i naveče. Duvaće umjeren do pojačan jugozapadni vjetar.</p>	
<p>Glavni uzrok proizvodnje kiše je vlaga koja se kreće duž trodimenzionalnih zona temperature i kontrasta vlage poznatih kao vremenski frontovi. Ako je prisutno dovoljno vlage i kretanja prema gore, padavine padaju iz konvektivnih oblaka (onih sa snažnim vertikalnim kretanjem prema gore) kao što su kumulonimbusi (grmljavinski oblaci) koji se mogu organizovati u uske kišne trake.</p>	
<p>Pod mutnim i kišovitim, oblačnim nebom, što se pušilo kao od nekog dima, u blatnim i mokrim danima, u kojima su trske i vrbe, sve dublje stajale u vodi, u mračnim noćima u kojima se, zbog hladnoće, spavalo na gomili...</p>	
<p>Obavještavamo potrošače da je zbog jučerašnjih obilnih padavina došlo do povećanja nivoa vode na izvorištima. Povodom toga obavljen je pregled i rezultati fizičko-hemijske analize pokazuju blago zamućenje vode. Pošto je voda blago zamućena, preporučujemo da je potrošači ne koriste za piće bez prethodnog prokuvavanja.</p>	

1 bod	
-------	--

25. Ponuđene su dvije teme za pisanje eseja. Zaokruži broj ispred teme koju si odabrao/odabrala. Oblikuj esej koji sadrži od 250 do 300 riječi.

- Prilikom razvijanja teme, koristi relevantne primjere/podatke uz argumentovanje sopstvenih stavova.
- Poštuj zahtjev o broju riječi +/-10% (ocjenjuje se sastav koji ima od 225 do 330 riječi; ako esej ima manje od 225 riječi, NE ČITA SE, a na 330. riječi PRESTAJE čitanje).
- Vodi računa o jezičkoj pravilnosti i čitljivosti teksta.

1. Motiv otuđenog čovjeka u djelima „Prokleta avlija” i „Stranac”

Uputstva za pisanje eseja:

- Navedi osnovne podatke o djelima (autori, književna vrsta, tema...).
- Uporedi sudbinu Mersoa i Ćamila i uzroke njihove otuđenosti.
- Koji je od ova dva lika tragičniji? Obrazloži.

2. (Zlo)upotreba vještačke inteligencije

Uputstva za pisanje eseja:

- Ukaži na sve veći razvoj vještačke inteligencije i njen uticaj na ljudski život.
- Argumentuj i navedi primjere pozitivne i negativne upotrebe vještačke inteligencije.
- Hoće li vještačka inteligencija ugroziti prirodnu?

13 bodova	
-----------	--

